

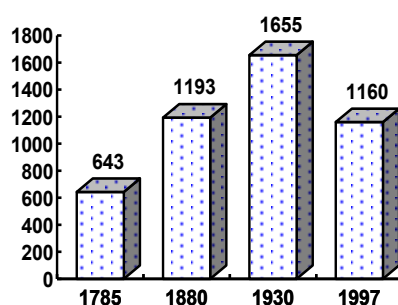
Pájer Imre:

Rábapordány

A Rábaköz termékeny síkságán fekszik, Csornától 10 km-re délkeletre, Gyórtól 38 km-re nyugat-délnyugatra. Megközelíthetősége: a 85-ös főúton Gyórból Csorna irányába haladva, Csorna előtti kereszteződésben balra fordulva előbb Dörön haladunk át, majd nyolc km megtétele után érkezünk Rábapordányba. A községnek vasútállomása is van a Pápa-Csorna vonalon.

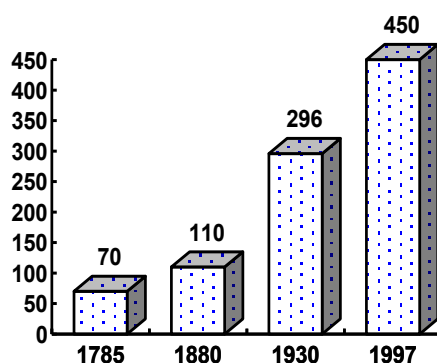
A település szerkezete: a központja az orsószerűen kiszélesedő Gévay Wolff Lajos utca, közepén a templommal. Eredetileg egyutcás, csűrös beépítésű falu, amely az idők folyamán a szomszédos községek felé vezető utak fokozatos beépítésével és mellékutcák hálózatával bővült.

A község népesedési viszonyainak változásait a népszámlálási adatok felhasználásával az alábbi grafikon szemlélteti:

Sajnos az országos képet követi ez a falu is, hiszen a lélekszáma gyorsan csökken, és amit nem mutat a grafikon, gyorsan öregszik is. E tendenciának és az elköltözéseknek köszönhetően a gyermeklétszám drámaian zuhan, s ennek majd néhány év múlva lesz súlyos hatása.

A népszámlálással egyidőben számba vették a házak, illetve a lakások számát is. Ez a szám - párhuzamba állítva a népesség számának változásával - jól mutatja a község lakóinak anyagi gyarapodását:

A falu határában a régészek több kultúra nyomát is feltárták. Így a Patyi- és a Tarcsay-dombon találtak újkőkori és rézkori leleteket. A későbbi korokra a Birkás földeken talált római őrtony, s az 1975-ben feltárt avar kori temető utal.

A község első írásos említése, mint *possessio Pardan* 1351-ben történt. Ekkor az Osl-nembeli Csornai Imre (Kanizsai) Lőrinc nevű fiának a fiait iktatta be a székesfehérvári káptalan Nagy Lajostól kapott rábaközi birtokukba. Ez a falu a mai Köles fölötti Szent István töltésnek nevezett dűlön állt. 1387-től Pordány is a Kanizsai család birtokába került, azok kapuvári uradalomához tartozott. 1536-ban a Nádasdyak házasság útján megszerezték a Kanizsai birtokokat, köztük Pordányt.

Ebben a korban a falu határa két részre oszlott. Az egyik a jobbágyok által használt úrbéres föld, a másik a "várföld", a földesúr magánkezelésben lévő földje. A Kanizsaiak kapuvári uradalmának 1492. évi urbáriuma szerint a pordányi jobbágyok robot fejében kötelesek az ún. várföldön az uraság szénáját kaszálni és a kapuvári várba behordani. Megváltozott a helyzet Mohács után. Állandóan nagylétszámú katonaság élt az ország területén, s ezért a földesurak átálltak a tömeges gabonatermelésre és az állattartásra. A termények előállítására a Nádasdyak is megteremtették a majort. 1548 körül már Pordányban is működött. A majort két jobbágytelek szántóinak elfoglalásával hozták létre. (Így ment a leggyorsabban!) Van egy adatunk 1554 tavaszáról, mely szerint Kapu és Pordány területén 65 hold zabot, 25 hold árpát, lent és kentert vetettek.

A XVI. század végén a pordányi majornak, - amely a Nádasdyak legnagyobb majorja - 788 hold szántója és 600 kaszaalja rétje volt. 1587-ben 39 fejős tehenet, 81 ökröt és 110 borjút tartottak. A juhok száma 556, a sertéseké 34. Az 1590-es évek végén a ménes 74 darabból állt. A major épületében három szoba volt, közülük az egyik az úr (Nádasdy) szobája. Ehhez csatlakozott a sütőház és a majorház. A majorban külön ököristálló volt. A felszereléseknél nyolc ekét, 16 laposvasat és 15 csoroszlyát vettek számba. A major alkalmazottai között találjuk az ispánt, a majorost, a majorosnét, 12 bérest, öt pásztort és egy kertészt. A major gabonatermelése 1593-ban 588,5 kepe búza, 101 rozs, 548,5 zab és 111 kepe árpa volt. Ugyanakkor a jobbágyoktól beszedett dézsma: 332 kepe búza, 29,5 rozs, 44 zab és 8 kepe árpa.

A major alkalmazottakat csak az állatok mellett foglalkoztatott. A földet jobbágyok művelték. Ez rendkívül nagy terhet jelentett a mindössze 25 családból álló falu lakóira nézve, bár a szomszédos falvak is robotoltak a majorban. A terhek miatt gyakori volt a jobbágyok szökése. 1590-ben például a megye vizsgálata szerint két puszta jobbágyhely volt Pordányban, az egyik Farkas Andrásé, a másik Tóth Mártoné.

Az 1594-es török-tatár támadás elpusztította a falut, s vele a majort is. 1615 körül indult meg az újratelepülés. Az új falu a régitől délre jött létre. Újraindult a majorüzem is, de teljesítménye csak töredéke lett a korábbinak.

1671-ben a Wesselényi féle összeskűvésben való részvétel miatt kivégezték a falu földesurát, Nádasdy Ferencet. Birtokait elkobozták, azokat a királyi kincstár kezelte. Eközben alakult Pordány katonafaluvá. Az 1677. évi jobbágyösszeírás két szerre települtnek mutatta a falut.

1681-ben Eszterházy Pál vásárolta meg a községet. Eszterházy 1687-ben szerződést kötött a faluval a robot megváltásáról és a katonai szolgálat szabályozásáról. A földesúr és az úrbéreszek között 1754-ben új egyezés született. A robot legnagyobb részét jobbágytelkenként évi nyolc forintért váltották meg, a katonai szolgálat megváltása fejében az egész falu évi öt forint 44 dénárt fizetett. A majorüzem szinte teljesen leállt, így a pordányiak a szántóföldjeit elbirtokolták, vagy hasznobérbe vették.

Az 1767-ben kiadott úrbérrendezés Pordányt szerződéses faluként találta. A rendezéskor készült összeírás 30 egész 6/8-ad telket rögzített. Ez a telekmennyiség 33 telkes jobbágy birtokában volt. Rajtuk kívül 25 házas és 7 házatlan zsellért írtak össze. Egy egész telekre 18 hold szántó és 8 hold rét jutott. A jobbágyok kezén a belső telekkel együtt 848 hold úrbéres föld volt.

Mivel az úrbérrendezés a meglévőnél nagyobb mértékű szolgáltatást írt elő, ezért új egyezmény született a földesúrral. Az 1768-ban megkötött kontraktus szerint a szolgáltatások megváltására minden egész hely után évi 10 forintot fizetnek és csekély robotot teljesítenek. Irtásbérként minden köblös föld után 10 dénárt fizetnek, a majorföldeket és réteket bérfizetés ellenében használják. Ezek a területek jelentősen kiegészítették a telki állományt.

1797-ben a község anyagi ereje lehetővé tette a plébánia újjászervezését. Az 1697-es egyházlátogatási jegyzőkönyv adataiból kitűnik, hogy régi alapítású a plébánia, mert rendelkezik az önálló plébánia kellékeivel (plébániaház, plébánosi javadalom: három db szántó), bár a látogatás idején a bágyogi plébániához tartozott. 1759-ben Pordány már Egyedhez tartozott, de a vizitátorok már akkor is önállóságát tárgyalták. 1697-ben azt is feljegyezték, hogy a község temploma kicsi, az 1683-ban leégett helyén áll. 1714-ben oltárát három kép ékesítette, volt kórusa, szószéke, harangtornya és harangja, s egyéb felszerelése. A mai templom 1867-ben épült, és 1912-ben újabb toronnyal, kereszthajóval és szentéllyel egészítették ki.

A hitújítás Pordányt is elérte, annál is inkább mivel földesurai, a Nádasdyak az új hit hívei lettek. 1614-től már lutheránus lelkészei voltak. 1654-ben evangélikus tanítója is volt, Ách János személyében. A gyülekezet az 1671-ben kezdődött protestánsüldözés következtében szűnhett meg. Az 1714-ben 104 katolikust és 100 nem katolikust jegyezték fel. 1783-ban a pordányi evangélikusok is részt vettek a II. József türelmi rendelete következtében létrejövő

szilsárkányi közös gyülekezet megalakításában. Létszámuk fokozatosan fogyott. 1851-ben 72, 1932-ben öt evangélikus élt a faluban.

Az 1848-as forradalom legfőbb eredményeként az úrbéres föld a jobbágyoké lett. A szabadságharcban Pordányból az alábbiak vettek részt: Baranyai József, Csákány Ferenc, Hegedűs György, Horváth Mihály, Kóczán György, Kiss Gábor, Németh István, Odor József, Szücs Ferenc, Somogyi Ferenc, Varga Mihály, Patyi István, Bujtás Ferenc, Gulyás József.

A szabadságharc után a maradványföldek tulajdonjogába az Eszterházyakkal 1857-ben létrejött egyezség 1.045 kishold megváltását tette lehetővé. Ezeket a földeket a volt pordányi jobbágyok 18.687 forintért váltották meg. Ez a volt úrbéresekre nézve nagyon kedvező volt, hiszen ezután átlag 50 holdas birtokkal rendelkeztek. Ám a jómódú gazdák mellett nagy számban éltek volt zsellérek is, nyomasztó szegénységben. Ez elindította az első kivándorlási hullámot Kanadába, amely 1912-ig folyamatosan tartott.

Az első világháború 67 áldozatot követelt a falutól. Nevüket a templom előtt 1926-ban felállított Hősök szobra őrzi. 1922-ben újra kezdődött a kivándorlás a fokozódó szegénység miatt, s ez 1930-ig kb. 54 családot érintett. A kivándorlók küldték vissza Kanadából dollárjaikat, s ezekből az itthonmaradottak kiszabadulhattak „Kisbécsből” (a falu cselédsorának a neve) és építkezettek a „Dollár utcába”.

A második világháborúban 49 pordányi halt meg. Nevüket az a Hősök szobrán a közelmúltban helyezték el. 1945 a társadalmi helyzet megváltozását hozta. 948 kh-t osztottak szét 280 földigénylő között, s a rászorultaknak 118 házhelyet biztosítottak. 1949-ben alakult meg 11 taggal a "Szocializmusért" tsz, 400 kh-on. Az "ötvenes évek" beszolgáltatási rendszere mindenkit nagyon sújtott, ám az 1956 utáni konszolidáció már a falu fejlődését hozta. Az 1959-ben végrehajtott kollektivizálás, a háztáji gazdálkodás az 1960-as és 70-es években az életmód- és életszínvonal emelkedésével járt együtt. Elkezdődtek az építkezések, s már 1970-re 160 ház épült, vagy újjáépült. A falu belterülete megduplázódott.

A rendszerváltozást követően itt is a helyi önkormányzat vette át a falu ügyeinek intézését. A képviselő testület hét tagú (+ a polgármester). Polgármester: Dr. Balogh Károly, aki 1967-től a község orvosa, a rendszerváltás lehetőségét megteremtő országgyűlésnek volt a tagja, s immár második ciklusban a falu polgármestere. Alpolgármester: Németh László. Helyettesítő jegyző: Kerekesné Fűzi Zsuzsanna. A falu 1997. évi költségvetése 54 millió Ft. A helyi adóbevétel 1,3 millió Ft, amit az önkormányzat kommunális adóból szed be. Az önkormányzat vagyonának értéke 42 millió Ft, ebből 34 millió Ft az ingatlanvagyon.

A település infrastrukturális ellátottsága községi viszonylatban kielégítő. A lakások 80%-a ellátott vezetékes vízzel, 80 %-a telefonnal, az utak 100%-a portalanított. Megoldott a hulladékgyűjtés is.

A falu legnagyobb intézménye az általános iskola. Jelenlegi épülete 1990-ben készült el, öt új tanterem építésével és négy régi tanterem átalakításával. 125 tanulója van, nyolc tanulócsoporthoz. Az iskolában két napközis csoport is működik. A gyermekeket 13 pedagógus tanítja. Az 1932-ben alapított, akkor az Isteni Megváltó Leányai szerzetesnők által működtetett óvodába ma 44 gyermek jár. Két csoportban három óvónő és két dajka foglalkozik velük. Az óvoda épületében található a napközis konyha, amelynek személyzete (4 fő) kiszolgálja az óvodásokat, az általános iskolásokat, az idősek otthonát és a polgármesteri hivatal dolgozóit.

Van a községben művelődési ház, mozi, 7.000 kötetes könyvtár.

Az egészségügyi ellátást az 1965-ben létrejött körzeti orvosi szolgálat végzi, amely azóta házi-orvosi szolgálattá alakult. Ellátja az iskola-egészségügyi feladatokat is. A gyermekek gondozására a védőnői szolgálat felügyel. Van a faluban 20 fő befogadó képességű Idősek Otthona, amely napi háromszori étkezést és gondozást nyújt.

Ma a község legnagyobb termelő egysége az 1.600 ha-on gazdálkodó, Csukás Zoltánról elnevezett mezőgazdasági szövetkezet. Fő tevékenységi köre az állattenyésztés. Szarvasmarhával és sertéssel foglalkoznak. Ebből származik árbevételük 70 %-a. A növénytermesztés elsősorban a takarmányalap megteremtését szolgálja. A föld újra-magánosítása óta egyéni gazdaságok is működnek. E gazdaságok közül 15-20 mérete éri el az életképesnek tekinthető 20-80 ha-os területet.

A település legrégebbi önszerveződő csoportja az Önkéntes Tűzoltó Egyesület, amely 1888-ban alakult. Az utóbbi nyolc év versenyein hétszer szerepeltek az első három helyezett között. A Sportegyesület labdarugói három csapattal a körzeti bajnokságban játszanak. Az elmúlt évben alakult 50 fővel az aktív közösségi tevékenységet folytató nyugdíjasok klubja. Kiemelkedő munkát végez a Vöröskereszt helyi szervezete, évente többször is 140-150 véradót képes mozgósítani. A Máltai Szeretetszolgálat is létrehozta helyi szervezetét.

Érdekessége a falunak, hogy az utóbbi években divatba jött, olyan külföldiek körében, akik hosszabb-rövidebb időt Magyarországon élnek. Nyolc náció 13 tagja vásárolt régi falusi házat, újjátotta fel, és tölti idejét Rábapordányban. Támogatják a helyi kezdeményezéseket is, például a nyugdíjas klub berendezéseit, felszereléseit ők ajándékozták.

Pájer Imre (2001)